

ІРВІН ВЕЛШ

ГЕРОЇНЩИКИ

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2013

ПРОЛОГ

ЗАПИС У ЖУРНАЛІ: РОЗДУМИ ПРО ОРГРІВ

Навіть неймовірна жорсткість цієї старої невмирущої канапки не може завадити моему тілу розслабитися та поринути в спогади. Вона нагадує мені про університетський гуртожиток в Абердині; про те, як я лежав у темряві, ніжачись у захоплюючій свободі від страху, який заповнював мої груди, в той час як слизький клубок мокроти всередині все зростає. Що б я не чув за вікном — поскрип автівок, що їздили туди-сюди вузькими вулицями і світло від фар яких іноді зазірало до цієї старенької затхлої кімнати; серенади або просто п'яниць, котрі кидали виклик усьому світу; несамовиті крики котів, які вдавалися до своїх нестерпних розваг, — я вірив, що все одно не почую цих звуків.

Жодного кашлю.

Жодного скрику.

Жодного удару — дуф, дуф, дуф...

Жоден настирливий голосний шепіт із цими істеричними нотками не зму-сить тебе зрозуміти, наскільки безсонною може бути ніч.

Лише дрімотна, відносно мовчазна темрява та ця мала канапка.

Та ні. Блядь. Кашель пролунав.

Це завжди починається з кашлю. Такого собі однісінького кахикання. Потім ти мрієш про те, щоб він вгамувався, але твій пульс прискорюється, що свід-чить про те, що це — саме той собачий гавкіт, на який ти несвідомо чекав весь цей час. Потім лунає друге — і це найгірше, — після чого ти починаєш гніватися вже не на того, хто кашляє, а на того, хто допомагає йому.

Та просто облиш його, блядь.

Але ти неминуче чуєш, як за тонкими паперовими стінами занепокоїлися, за тим судомний зойк, різке клацання вмикача, човгаючі кроки. Потім — голоси, умовляння й воркування, після чого починається страшна процедура: посту-пальний дренаж.

Дуф... дуф... дуф...

...дуф... дуф... дуф...

Жахливий ритм, із яким мій батько величезними кулачищами стукотить йому по худорлявій, згорбленій спині. Наполегливо, навіть жорстоко. Це істотно відрізняється від того, як делікатно плескає його по лопатках мама. Потім метушіння стихає, і вони з полегиенням зітхають.

Якби лише можна було лишити його в лікарні! Просто здихатися його на хуй. Я не повернуся до цього місця, доки він не залишить його назавжди. І все ж таки чудово мати свій власний куток, де можна забути все це й просто поринути в сон душею і тілом.

— Давай, синку! Прокидайся! Ворушись!

Біль пробудження і грубий, як наждак, голос батька. Він стоїть біля мого ди-вана, насупивши лоба, голий вище пояса; груди в нього вкриті порослю світлого

шпакуватого волосся. Він чистить собі зуби білою щіткою. Мені знадобилося цілих три секунди, кожну з яких я відмічаю сонним морганням, щоб збагнути, що я лежу на бабусиному дивані в Кардональдї. Мені вдалося заснути лише декілька годин тому, а на вулиці все ще темно, і лише маленька настільна лампа освітлює півтемряву кімнати своїм похмурим аквамариновим світлом. Утім, він має рацію, нам час іти: маємо встигнути на автобус, що відходить з площі Святого Єноха.

ЗНОВУ, ЗНОВУ МУШУ ЦЕ РОБИТИ!

Я підвівся з канапки й одразу зрозумів, що тримаюся бадьориком, незважаючи на те, що майже зовсім не спав, і попросив дозволу скористатися бабусиною праскою: сподівався розгладити хоча б найжахливіші складки на своєму прикиді з «Фред Перрі»¹, перш ніж надягнути його на своє худе, бліде тіло, вкрите гусячою шкірою. Батько завжди глузує з мене через це.

— Та забий, — шамкає він, не витягуючи з рота щітки, та крокує коридором до ванної кімнати, вмикаючи світло на ходу. — Це тобі не модний показ! Поквапся!

Мене квапити не треба; моїм тілом розливається адреналін, якого вистачило б на двох. Але за цим притоном скучати я не буду в жодному разі. Бабуся також встала, щоб провести нас. Маленька, зовсім сива, вдягнена в стьобаний халатик, але ще досить міцна і навіть жвава, вона дивиться на нас поверх окулярів, не випускаючи з рук вовняну сумочку. Бабуся окидає мене поглядом, намагається простягнути руку чи щось таке, але потім шкандибає за батьком до коридору. Я чую, як вона монотонно розпитує його:

— А о котрій приходить автобус... А куди він їде... А о котрій будете там...

— Повертайся... до своєї... кімнати... мамо, — батько спльовує зубну пасту до раковини після кожного слова, в той час як я скористовуюся можливістю й хутенько натягну на себе одяг: сорочку, джинси, шкарпетки, кросівки та куртяй. Мимохідь роздивляюся знімки дідуся Рентона, вставлені в рамки та розвішані на стіні над каміном. Дід здобув чотири медалі під час війни, в тому числі — хрест Вікторії за відвагу, здається, за Нормандську операцію². Він достоту не був би радий тому, як бабуся виставила знімки на загальний огляд; сам він тримав їх у старій табакерці й завжди радів, показуючи їх нам, членам родини. Треба віддати йому належне, він зізнавався, розповідаючи нам із братом Біллі про війну, що все це — лайно собаче. Що є сміливі, гідні люди, які жодної нагороди не отримали за свої подвиги, в той час як усіяких мудаків нагороджували ні за що. Пригадую, як одного разу, коли ми виїздили на вихідні до блекпулського пансіону, я підколов його, мовляв, ти ж точно свою хоробрість демонстрував, чи не так, дідусю, коли висаджувався на той берег, отож ти й був найсміливіший.

— Я злякався тоді, синку, — почав він із похмурим обличчям. — Але більш за все я був розлючений; розлучений через те, що мав бути там. Лють охопила мене всього. Хотів зігнати гнів хоч на комусь, тільки б додому повернутися.

— Але треба було зупинити німців, чи не так, батьку? — прийшов на допомогу дїду мій батько. — Ти ж сам так казав!

¹ Англійська компанія — виробник спортивного одягу. Заснована видатним англійським тенісистом Фредом Перрі.

² Стратегічна операція, яка була проведена 6 червня — 25 липня 1944 року військами союзників (США, Великої Британії, Канади тощо), під час Другої світової війни в північно-західній Франції.

— Знаю, знаю. Розлюченим я був через те, що війна взагалі почалася в світі.

Дві фотографії діда Рентона мало відрізнялися одна від другої. На одній він — зухвалий молодий хлоп'яга у військовій формі, яка надає йому певної солідності; здається, він тільки-но зібрався на пошуки пригод зі своїми товаришами. На другій, на вигляд явно старіший, можна побачити, що його обличчя прикрашає широка посмішка, зовсім несхожа на ту молодецьку гримасу, як на попередньому знімку. Не те щоб вона була якась фальшива, але було в ній щось вимучене, щось не так.

Бабуся повернулася до кімнати саме в той момент, як я роздивлявся фотографії. Мабуть, вона почула тоді щось на кшталт голосу з минулого, бо підійшла тихенько до мене, обійняла й прошепотіла:

— Він пройшов крізь дідькове пекло, синку.

Бабуся пахла парфумами, але якимись старими, ніби вона вимилася милом, яким давно вже ніхто не користується. Коли до кімнати заходить батько, вона просить:

— Будь обережним сам і наглянь за моїм хлопчиком, — це вона його, батька, має на увазі.

Якось дивно розуміти, що вона й досі сприймає його як дитину, адже він уже не просто старий, він — прадавній, скоро вже п'ятдесят!

— Давай, хлопче, таксі вже приїхало, — каже він, трохи збентежений через бабусину метушню, визирнувши у вікно на вулицю.

Потім батько обертається до нас і цілує бабцю в лоба. Вона ж бере мене за руку:

— Ти — найкращий з них, синку, найкращий з усіх, — шелестить вона з несподіваною довірливістю.

Це вона каже кожного разу, коли бачить мене, із самого дня мого народження. Колись я кип'ятком сцяз, коли чув ці слова, але потім відкрив для себе той факт, що вона каже це всім своїм онукам і навіть сусідській малечі! Але впевнений: цього разу вона була відверта і зверталася саме до мене.

Найкращий з них усіх, так.

Вона забирає руку і віддає батькові сумочку, яку тримала весь цей час.

— Тут термос для вас, поп'єте в дорозі, Девіде. Дивись, не загуби, — жартівливо погрожує вона.

— Мамо, я ж казав, цього разу буду обачніший, — сором'язливо відповідає він, нібито знову став похмурым, ображеним підлітком.

Він уже збирається піти, та вона зупиняє його.

— Ой, ледве не забули, — пригадує вона, йде до серванта, дістає три маленькі стопарики і наповнює їх віскі.

Батько закочує очі вгору:

— Мамо...

Але вона його не чує. Бабуся піднімає склянку і пропонує нам приєднатися, хоча ненависне для мене віскі — це остання річ, яку б мені хотілося скуштувати у таку ранню пору.

— За нас, наших близьких і тих, хто нас уже залишив! — виголошує тост бабця.

Батько перекидає склянку одним ковтком. Бабуся вже напідпитку, в ній відбувається якийсь справжній космос, але я не помітив, щоб вона хоча б трохи

пригубила. Мені доводиться зробити пару нудотних ковтків, аби покінчити з цією ганебною справою.

— Давай, синку, ти ж — один із нас, Рентонів! — підбадьорює мене бабуся. Батько киває мені, і ми лишаємо цей старий будинок.

— Страшна жінка, — зауважує він, однак в його голосі звучить тепло.

У той час як ми залізаємо до величезного чорного таксі, у мене починає бурчати в животі. Я махаю старій рукою, її маленька фігурка лишається біля дверей на ще темній вулиці, нагадуючи старого збожеволілого кажана, який всім своїм нутром бажає повернутися назад, у тепло.

Глазго. Це тільки ми вчимося писати без помилок ще у молодших класах: «Бабуся полюбляє випити скляночку віскі».

Ще не розвиднилося, а в понеділок, о четвертій ранку, у Віджвіллі вже не продихнути, бо всі таксі, гуркочучи та поскрипуючи, стікаються до міста. Тут смердить, як у сміттєвому баку; якісь гробані брудкі покидьки блювали тут усю минулу ніч, що було дуже легко помітити навіть не найчуткішому носу.

— Господи Ісусе.

Якийсь хлопець обмахується рукою, мабуть, щоб не так сильно смерділо. Мій батько — величезний широкоплечий чоловік, в той час як я пішов у матір — худючий та слабкий. Його волосся можна з упевненістю назвати білявим (навіть незважаючи на те, що воно вже сивіє), на відміну від мого, яке — скільки б я не намагався зробити з ним хоч щось — було завжди рудим. Він був одягнений у коричневу вельветову куртку, яка, слід визнати, мала досить розкішний вигляд, хоча її і псував значок футбольного клубу Глазго «Рейнджерс», приколотий поряд з іншим, від об'єднаної профспілки інженерів, а ще від нього пахло класичними парфумами «Блю Стратос».

Автобус чекав на нас посеред спустілої площі за Ерджайл-стрит. Туди ж верстає шлях і якийсь волоцюга-жебрак, що, мабуть, пересидів десь ніч, а тепер повертається до своєї звичайної рутини. Я влізаю в автобус, щоб з'їхатися звідси якомога скоріше, щоб не бачити більше цього мудака. Цей пиздюк виводить мене, в ньому немає ані гордості, ані національної свідомості. Він поводить божевільними очима, а якісь ніби гумові губи морицяться на його багряному обличчі. Його вицент знищила система, і все, що цей паразит суспільства може зробити, — це просити в людей грошей, щоб перекинути ще одну пляшку.

— Чмир, — хрипло кажу я.

— Не суди так швидко, синку, — у батька акцент більш глазговський, ніж у мене. — Ти не знаєш, що довелося пережити цьому хлопцеві.

Я мовчу у відповідь, але й знати не хочу цю його жебрачу історію. В автобусі я сиджу поряд із батьком та парою його старих корешів з Гован-ярдз. І це добре, бо я почувуюся ближчим до тата, ніж колись. Здається, вже сто років пройшло відтоді, як ми робили щось разом, лише вдвох. Він напрочуд мовчазний та задумливий, хоча, здогадуюсь, турбується про мого брата, нашого малого Дейві, якого знову забрали до лікарні.

В автобусі повнісінько бухла, але торкати його не дозволено нікому, доки ми не поїдемо назад; тоді вже можна буде відсвяткувати, зупинившись так, щоб жодна гробана вантажівка не проїхала! Хоча втриматися й досить важко; бабуся Рентон зібрала нам із собою купу їжі — сандвічів на білому ніздрюватому хлібі із сиром, помідорами, шинкою та знову помідорами, ніби нам в останній раз судилося поїсти!

Майте на увазі, наш автобус був більше схожий на фанатський, із тих, що їде підтримати улюблену команду на футбольному матчі, ніж на зборище пікетників; у ньому всіх об'єднує дивне почуття єдності, яке можна зустріти хіба що на фінальній грі футбольного чемпіонату світового рівня; і це відчуття лише посилювалося завдяки стягам, що висіли на стінах. Половина пасажирів нашого автобуса були шахтарями, котрі їхали страйкувати з Ейрширу, Ланаркширу, Лотіану та Файву; решта були членами профспілки переважно старшого віку та пересічними справжніми мандрівниками, типу мене, авжеж. Я мало до стелі не стрибав, коли батько сказав, що знайшов для нас вільні місця; кляті політики та профспілкові великі, блядь, діячі помруть від заздрощів, їбати їх в чотири дірки, що я прибрав до рук сидяче місце в автобусі, який зазвичай повністю належить шахтарям та національній профспілці!

Не встигли ми від'їхати якомога далі від Глазго, як темрява розсіялася й поступилася місцем прекрасному літньому небові, такому яскраво-блакитному вранці. Хоча й було зовсім рано, але на шляху нам уже подеколи зустрічалися автівки, які кожного разу сигналізували, чим засвідчували підтримку страйку.

Принаймні, мені вдалося побалакати з Енді, кращим корешем тата. Гідна людина, справжній віджі¹, колишній зварювач та довічний член комуністичної партії. Шкіра на його кістлявому обличчі напівпрозора, жовта від курива.

— То ти повертаєшся до універу у вересні, так, Марку?

— Ага. Втім, ми з хлопцями хочемо поїхати «Інтеррейлом»² до Європи, типу. А до того часу працюватиму на старій роботі, столяром, треба ж хоч пару шекелів до подорожі приберегти.

— Так, чудово бути молодим. Бери від життя все, така тобі моя порада. Дівчину маєш в універі?

Перш ніж дати відповідь, я помітив, як батько насторочив вуха.

— Краще взагалі без дівок, або принаймні до Гейзел би повернувся, — каже він Енді, потім дивиться на мене і продовжує: — Чим вона зараз займається, Марку?

— Товари у віконних вітринах виставляє. В «Біннз», що в Іст-Енді, це універмаг такий, щось типу того, — розповідаю я Енді.

Батькова пика розпливається в широченній крокодиловій усмішці. Якби цей мудак тільки знав, що за стосунки були в нас із Гейзел, то точно ніколи не розпитував би мене про неї. Але це вже інша історія. Якийсь хлопець із цікавістю роздивляється мене, бо виглядаю я у повній відповідності зі своїми музичними вподобаннями. Мій період статевої зрілості припав на добу глем-року³, а підлітком я й зовсім схилився до панку.

І це теж інша історія.

Ми добре проводимо час, і на вулиці все ще трохи прохолодно, коли ми дістаємося англійського кордону. Але коли ми проїжджаємо поблизу Йоркширу і дороги стають меншими та гіршими, починає відбуватися щось дивне. Тут усюди поліція. Але замість того, щоб зупиняти нас кожні два метри без жодного приводу, як ми очікували, вони просто пропускають нас. Вони навіть люб'язно підказують нам шлях до найближчого села.

¹ Сленгова назва для жителів Глазго; має неформальний, дещо образливий характер.

² Міжнародна система продажів залізничних квитків для необмежених подорожей по всій Європі.

³ Популярний на початку 1970-х років напрямок рок-музики.

— Що тут на хуй відбувається? — кричить один із хлопців. — Де всі застави, пропускні пункти?

— Спільна охорона порядку, — сміється інший.

Батько окидає оком усміхнених копів; один з них навіть махає нам рукою із либою від вуха до вуха.

— Мені це не подобається. Яюсь це... неправильно.

— Було б непогано, якби нас не зупиняли й на зворотному шляху разом із цими штрейкбрехерами, — гну я своє.

— Сподівайся, сподівайся, — буркоче він собі під ніс, а потім насуплює брови. — А з яким це другом ти зустрічаєшся?

— Просто один з моїх лондонських корешів, у яких я зупинявся. Ми з ними разом сквотували¹ на Шепердз-Буш². Звати — Ніксі. Нормальний хлопець.

— Ще один з тих гръбаних панків чи рокерів, як вас там, готовий об заклад побитися!

— Не знаю, що він зараз слухає, — одказую я. Мене це починає дратувати.

Може ж він іноді удавати старого тупого мудака.

— Дурний рок, — сміється він разом із друзями, — ще одна херня, якою він тимчасово захопився. Яка в тебе остання мулька? Мабуть, нічні клуби та всілякі такі тусовки? Ходите до «Казино Болтон», попиваєте колу?

— «Казино Віган», — поправляю я його.

— Жодної різниці. Одного дня можуть і змінити назву.

Енді з парою хлопців приєднуються до батька і починають кепкувати з мене, але я просто терплю ці знуцання, бо сперечатися з цими сонними старими мізкотрахами про музику немає жодного сенсу. Я хочу сказати їм, що Преслі та Леннон уже годують хробаків і варті лише того, щоб насрати на них, але цей гарний настрій, який охопив увесь автобус, убиває в мені будь-яке бажання вступати до цієї суперечки.

Потроху, за допомогою поліції, ми потрапляємо до села, й автобус зупиняється на головній вулиці поряд із рештою автівок. Дивно, бо все ще рано, сонце тільки-но почало пригрівати, а людей на вулиці ставало все більше й більше. Старий відходить від таксофона, і по виразу на його пиці я одразу бачу, яким лайном була розмова — зрозуміло, що не про гарні новини.

— Що в тебе?

— Я... — починає він, а потім заминається й хитає головою. — Твоя мати розказала, що в малого була жаклива ніч. Довелося давати йому кисень, багато кисню.

— О... що ж. Впевнений, з ним усе буде гаразд, — відповідаю я. — Вони ж знають, що роблять.

Йобаний в рот. Навіть тут цей клятий мудачина зумів усе зіпсувати...

Батько каже щось про те, що не треба було залишати малого Дейві, бо мама не вміє правильно робити дренаж, та тепер він непокоїться через те, що сестри в лікарні мають забагато роботи і не зможуть приділити йому вдосталь уваги. Він хитає головою, біль кипить у ньому, немов гній.

— Вони не зможуть відкачати всю ту рідину з його легенів...

Я не можу знову слухати про це лайно. Ми в Йоркширі, атмосфера все ще чудова, але рівень крутості знизився з відчуття єдності на фінальній грі чем-

¹ Сквот — дім або квартира, куди незаконно вселилася група безпритульних.

² Район на заході Лондона з поганою репутацією.